МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет лісового і садово-паркового господарства
Кафедра лісового господарства

Денна форма навчання

Допущено до захисту
«___» _____ 20___ р.
Завідувач кафедри __к. б. н., доцент
(науковий ступінь, вчене звання)
_____Світлана АДАМЕНКО
(підпис) (ім'я та прізвище)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
освітнього рівня «Бакалавр»

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ І ВИРОЩУВАННЯ ЛІСОВИХ КУЛЬТУР В ОНИКІЇВСЬКОМУ ЛІСНИЦТВІ ОНИКІЇВСЬКОГО НАДЛІСНИЦТВА

Виконав студент 3 курсу, 31 к-лг групи
освітньої програми Лісове господарство
спеціальності 205 Лісове господарство
Роман ДЕМЧЕНКО

Керівник: доцент Світлана МАСЛОВАТА
(вчене звання, ім'я та прізвище)

УМАНЬ – 2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет лісового і садово-паркового господарства
Кафедра лісового господарства
Освітня програма Лісове господарство
Спеціальність 205 Лісове господарство

Затверджую
Завідувач кафедри, к. б. н., доцент
_____ Світлана АДАМЕНКО
(підпис) (ім'я та прізвище)
«___» _____20___ р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

студенту ***Демченку Роману Руслановичу***_____
(прізвище, імя по батькові)

1. Тема роботи ***Особливості створення і вирощування лісових культур в Оникіївському лісництві Оникіївського надлісництва***_____
затверджена наказом закладом вищої освіти від 13.05.2025 р. № 01-06/104

2. Строк подання студентом роботи «___»_____ 20__ р.

3. Вихідні дані до роботи:

- *матеріали лісовпорядкування;*
- *книга лісових культур Оникіївського надлісництва;*
- *проекти лісових культур по Оникіївському лісництві Оникіївського надлісництва;*
- *методика досліджень лісових культур.*

4. Перелік питань, які потрібно розробити:

- ✓ *опрацювати та проаналізувати літературні джерела за темою дослідження;*
- ✓ *вивчити лісокультурний фонд Оникіївського лісництва Оникіївського надлісництва;*
- ✓ *проаналізувати лісогосподарську діяльність;*
- ✓ *закласти пробні площі у насадженнях та провести детальну таксаційну характеристику;*
- ✓ *узагальнити досвід створення лісових культур в Оникіївському лісництві Оникіївського надлісництва.*

5. Дата видачі завдання -_____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів проекту (роботи)	Термін виконання	Примітка
1.	Обґрунтування теми кваліфікаційної роботи	вересень, 2024 р.	виконано
2.	Збір та аналіз літературних джерел за темою кваліфікаційної роботи	жовтень, 2024 р.	виконано
3.	Оформлення змісту кваліфікаційної роботи	жовтень, 2024 р.	виконано
4.	Підготовка та написання вступної частини кваліфікаційної роботи	березень, 2025 р.	виконано
5.	Підготовка та написання 1 розділу Розвиток лісової галузі та вплив об’єкта господарювання на соціально-економічні процеси	квітень, 2025 р.	виконано
6.	Підготовка та написання 2 розділу Об’єкт, умови та методика проведення досліджень	березень-квітень, 2025 р.	виконано
7.	Підготовка та написання 3 розділу Результати досліджень	травень, 2025 р.	виконано
8.	Узагальнення та написання висновків кваліфікаційної роботи	червень, 2025 р.	виконано
9.	Оформлення списку використаних літературних джерел	травень-червень, 2025 р.	виконано
10.	Написання тез доповідей	квітень, 2025 р.	виконано
11.	Оформлення виконаної кваліфікаційної роботи, підготовка презентації та доповіді	червень, 2025 р.	виконано

Студентка _____ Роман ДЕМЧЕНКО

Керівник роботи _____ Світлана МАСЛОВАТА

ЗМІСТ

РЕФЕРАТ…… 5
ВСТУП……. 6
РОЗДІЛ 1. РОЗВИТОК ЛІСОВОЇ ГАЛУЗІ ТА ВПЛИВ ОБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОЦЕСИ.. 10
1.1. Значення лісового господарства в економіці району розташування Оникіївського лісництва……..…… 10
1.2. Результати моніторингу соціальних і економічних впливів господарської діяльності Оникіївського надлісництва…… 13
1.3. Організація території в Оникіївському лісництві Оникіївського надлісництва……. 14
РОЗДІЛ 2. ОБ'ЄКТ, УМОВИ ТА МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДЖЕНЬ ….……... 16
2.1. Об'єкт досліджень……..…….. 16
2.2. Ґрунтово-кліматичні та лісорослинні умови…….…… 19
2.3. Методика проведення досліджень……..…… 20
РОЗДІЛ 3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ …… 21
3.1. Стан та динаміка земель лісогосподарського призначення……..… 21
3.2. Лісівничо-таксаційна характеристика об'єктів дослідження……... 23
3.4. Особливості створення і вирощування лісових культур в Оникіївському лісництві..……... 26
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ ВИРОБНИЦТВУ…… 35
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ…… 37
ДОДАТКИ……. 39

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота студента третього курсу денної форми здобуття освіти ДЕМЧЕНКА Романа на тему «Особливості створення і вирощування лісових культур в Оникіївському лісництві Оникіївського надлісництва».

Мета дослідження. Дослідити особливості створення та вирощування лісових культур в умовах Оникіївського лісництва Оникіївського надлісництва, оцінити ефективність застосовуваних лісогосподарських заходів та розробити рекомендації щодо підвищення продуктивності й стійкості лісових культур у регіоні.

Кваліфікаційна робота містить 38 сторінок друкованого тексту, шість рисунків, п’ять таблиць та додатки.

Отримані результати. Для створення лісових культур в Оникіївському лісництві Оникіївського надлісництва використовуються ефективні методи посадки садивного матеріалу, що забезпечує високу приживлюваність і швидке зростання лісових насаджень. Важливим аспектом є своєчасна підготовка посадкового матеріалу та правильна технологія посадки, що сприяє успішному приживанню і розвитку культур. Посів насіння також застосовується, але має свої обмеження, зокрема високі витрати насіння та залежність від екологічних умов. Догляди за лісовими культурами, особливо у молодому віці, є ключовими для забезпечення їхнього сталого росту, що досягається через агротехнічні заходи – розпушування ґрунту, боротьбу з бур’янами, внесення добрив. Відсутність належного догляду, засуха та хвороби є основними причинами зниження якості та продуктивності лісових насаджень. Лісозахисні заходи підприємства дозволяють ефективно контролювати шкідників і хвороби, що позитивно впливає на стан лісових культур. Наявність власних розсадників і тепличного господарства забезпечує лісгосп необхідним посадковим матеріалом.

ВСТУП

Глобальні зміни у природному середовищі, зокрема трансформація кліматичної системи Землі, зростаючий вплив людини на лісові екосистеми та зменшення лісового ресурсного потенціалу, обумовлюють необхідність посиленого фокусу на питаннях лісовідновлення. Кліматичні зміни тісно пов’язані з іншими екологічними викликами глобального масштабу, що ґрунтуються на біофізичних процесах і мають здатність впливати на функціонування глобальної екосистеми задля збереження безпечних умов існування людства. До таких викликів належать: зниження цілісності біосфери (включаючи генетичне та функціональне різноманіття), руйнування озонового шару, підвищення кислотності океану, зміни біогеохімічних циклів, трансформація землекористування, зростання споживання прісної води тощо [20]. Серед актуальних екологічних викликів сьогодення особливої уваги заслуговують зміни умов навколишнього середовища.

Оцінка стану лісових ресурсів і аналіз змін у їх структурі дозволяють визначити прийнятні межі впливу на лісові екосистеми [6, 17]. У контексті стабілізації клімату та підвищення екологічної стійкості лісів особливої ваги набуває розробка ефективної стратегії лісовідновлення. Україна має значний потенціал для реалізації лісогосподарських заходів, спрямованих на адаптацію до кліматичних змін і пом’якшення їх негативного впливу. Серед таких заходів найбільш результативними та економічно обґрунтованими є саме лісовідновлювальні роботи.

Лісовідновлення – це комплекс заходів, спрямованих на створення високопродуктивних та екологічно стійких насаджень із цінних видів дерев і чагарників, а також на формування деревостанів з вираженими захисними функціями. Розміщення лісів на території України є нерівномірним: основна їх частина зосереджена у північних і західних регіонах. Усі ліси країни поділяються на чотири категорії. Найбільшу площу займають експлуатаційні ліси (37,9 %), за ними йдуть захисні (32,9 %). Частки рекреаційно-оздоровчих

лісів і лісів природоохоронного, наукового та історико-культурного значення є майже рівними – 15,3 % і 13,9 % відповідно [3].

Актуальність роботи. У сучасних умовах сталого природокористування та зміни клімату особливого значення набуває питання ефективного відтворення лісів, зокрема створення високопродуктивних і біологічно стійких лісових культур. Ліси виконують не лише економічну, а й важливу екологічну функцію – збереження біорізноманіття, регуляцію водного балансу, очищення повітря, захист ґрунтів від ерозії тощо. Зважаючи на зростаючі масштаби вирубок, антропогенне навантаження на лісові екосистеми та зниження природного поновлення, питання лісовідновлення стає вкрай актуальним.

Оникіївське лісництво розташоване в зоні, де природні умови сприятливі для вирощування різноманітних деревних порід, однак потребують обґрунтованого підходу до вибору способів лісовідновлення, схем змішування та догляду за культурами. Вивчення особливостей створення та вирощування лісових культур у конкретних лісорослинних умовах дає змогу оптимізувати лісогосподарські заходи, підвищити продуктивність насаджень, забезпечити їх стійкість до несприятливих чинників та підвищити загальну лісистість регіону.

Таким чином, дослідження процесів лісовідновлення в Оникіївському лісництві є важливим як у науковому, так і у практичному аспекті, сприяючи раціональному використанню лісових ресурсів та формуванню здорових і стабільних лісових екосистем.

Мета дослідження. Дослідити особливості створення та вирощування лісових культур в умовах Оникіївського лісництва Оникіївського надлісництва, оцінити ефективність застосовуваних лісогосподарських заходів та розробити рекомендації щодо підвищення продуктивності й стійкості лісових культур у регіоні.

Завдання дослідження:

- ✓ Проаналізувати природно-кліматичні умови Оникіївського лісництва та їх вплив на лісокультурне виробництво.

- ✓ Дослідити структуру земельного фонду та лісистість території лісництва.
- ✓ Охарактеризувати існуючу систему створення й догляду за лісовими культурами у лісництві.
- ✓ Оцінити видову композицію, схеми змішування, способи відтворення лісів та агротехнічні заходи при вирощуванні культур.
- ✓ Визначити особливості формування молодняків і лісових культур у різних типах лісорослинних умов.
- ✓ Надати рекомендації щодо вдосконалення методів створення і вирощування лісових культур з урахуванням місцевих умов та вимог сталого лісокористування.

Об'єктом дослідження є лісові культури, створені в Оникіївському лісництві Оникіївського надлісництва, а також процеси їх формування, вирощування та догляду в умовах даного регіону.

Предметом дослідження є агротехнічні та лісівничі особливості створення і вирощування лісових культур, способи відтворення лісів, видова структура насаджень, методи догляду та чинники, що впливають на продуктивність і стійкість лісових культур у конкретних лісорослинних умовах Оникіївського лісництва.

Наукова новизна одержаних результатів. У процесі виконання кваліфікаційної роботи було уточнено та узагальнено особливості створення і вирощування лісових культур в умовах Оникіївського лісництва з урахуванням специфіки місцевих лісорослинних умов. Вперше проведено аналіз ефективності застосовуваних способів лісовідновлення в даному господарстві, оцінено їх вплив на формування деревостанів із заданими характеристиками продуктивності та біологічної стійкості.

Запропоновано практичні рекомендації щодо оптимізації схем змішування порід, способів садіння та догляду за лісовими культурами, які можуть бути використані при плануванні та реалізації лісогосподарських заходів у подібних природно-кліматичних умовах.

Апробація результатів роботи. Результати досліджень опубліковані в матеріалах студентських наукових праць Уманського національного університету, яка приурочена 125-річчю від дня народження видатного вченого і педагога у галузі землеробства, професора Симона Самійловича Рубіна, яка відбулася 24 квітня 2025 році в місті Умань.

Публікація. Демченко Р. Р. Розсадництво як основа лісового господарства. Збірник студентських наукових праць Уманського національного університет. Факультет лісового і садово-паркового господарства / Редкол.: В.В. Поліщук (відп. ред.) та ін. Умань: 2025. С. 18-20.

РОЗДІЛ 1.
РОЗВИТОК ЛІСОВОЇ ГАЛУЗІ ТА ВПЛИВ ОБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОЦЕСИ

1.1. Значення лісового господарства в економіці району розташування Оникіївського лісництва

Лісове господарство є важливою складовою природно-ресурсного потенціалу та економіки району, де розташоване Оникіївське лісництво. Воно виконує не лише екологічні функції – збереження біорізноманіття, захист ґрунтів і вод, регуляція мікроклімату – а й забезпечує населення та промисловість деревиною, недеревною продукцією, робочими місцями та податковими надходженнями.

Діяльність Оникіївського лісництва має велике значення для підтримки стабільного розвитку місцевих громад. Лісове господарство сприяє зайнятості населення в сільській місцевості, розвитку деревообробної галузі, сприяє покращенню інфраструктури та соціально-економічного становища району. Особливої ваги набуває впровадження сучасних лісогосподарських технологій, які підвищують ефективність лісовідновлення та забезпечують раціональне використання лісових ресурсів.

Завдяки господарській діяльності лісництва підтримується екологічна рівновага в регіоні, покращується якість середовища життя та підвищується привабливість території для рекреації, туризму та сталого розвитку. Таким чином, лісове господарство відіграє ключову роль у формуванні екологічної безпеки та економічної стабільності району.

Окрім забезпечення потреб національного господарства в деревині та продукції побічного користування, лісові насадження відіграють важливу роль у збереженні природного середовища та виконують рекреаційні функції.

Раціональне ведення лісового господарства на принципах сталого розвитку передбачає гармонійне поєднання економічних, екологічних і

соціальних складових, що спрямоване на збереження лісів, їхнє невиснажливе використання та підтримання багатофункціонального значення лісових екосистем у довгостроковій перспективі.

Для впровадження принципів сталого лісокористування та забезпечення прозорості у веденні лісового господарства була започаткована система добровільної лісової сертифікації. Її основна мета – підтвердження відповідності господарської діяльності у лісах екологічним, соціальним та економічним стандартам сталого розвитку.

Лісова сертифікація дозволяє незалежно оцінити, наскільки лісокористувач дотримується принципів відповідального управління лісами, зокрема щодо збереження біорізноманіття, охорони навколишнього природного середовища, захисту прав працівників та місцевого населення. Найбільш поширеними системами сертифікації є FSC (Forest Stewardship Council) та PEFC (Programme for the Endorsement of Forest Certification).

Для України система сертифікації має важливе значення не лише як інструмент забезпечення сталого лісоуправління, а й як засіб покращення іміджу української деревини на міжнародному ринку. Участь лісогосподарських підприємств у системі сертифікації сприяє підвищенню рівня управління лісами, впровадженню кращих практик догляду за лісовими культурами, ефективному плануванню вирубок і відновлення лісів, а також зміцнює довіру суспільства до лісової галузі в цілому.

Встановлення ознак особливо цінних для збереження лісів передбачає ідентифікацію ділянок лісового фонду, які мають виняткове екологічне, наукове, соціальне або культурне значення. Такі ліси визначаються відповідно до чинних нормативних актів, міжнародних підходів (зокрема FSC), а також результатів лісовпорядкування й екологічного моніторингу.

Основні ознаки особливо цінних для збереження лісів:

- Екологічна цінність: місцезростання рідкісних, зникаючих або ендемічних видів флори та фауни, занесених до Червоної книги України; місця гніздування рідкісних птахів або середовища існування

охоронюваних тварин; збережені природні або малопорушені екосистеми.

- Водозахисні та ґрунтозахисні функції: ліси у водоохоронних зонах річок, джерел, водойм; насадження на крутосхилах, берегах та в зонах ерозійної небезпеки.
- Рекреаційна та оздоровча функція: ліси поблизу населених пунктів, курортів, санаторіїв; ділянки з особливою естетичною або культурною цінністю.
- Наукове і генетичне значення: постійні лісонасіннєві ділянки, генетичні резервати; еталонні ділянки для моніторингу та досліджень.
- Соціокультурна та історична важливість: ліси, пов’язані з історичними або релігійними об’єктами; священні гаї, меморіальні насадження тощо.

Встановлення таких ознак проводиться фахівцями лісового господарства спільно з екологами, ботаніками, зоологами та представниками місцевих громад. Дані про ці ліси вносяться до відповідних реєстрів і беруться під особливу охорону та контроль.

Визначення ознак особливо цінних для збереження лісів (ОЦЗЛ) здійснювалося в рамках підготовки до проходження сертифікації, відповідно до рекомендацій практичного посібника [1, 2]. Підсумки проведеного обстеження лісового фонду з метою ідентифікації ОЦЗЛ наведено в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Площі виявлених особливо цінних для збереження лісів в Оникіївському лісництві

№ з/п	Категорія особливо цінних лісів	Квартал/ виділ	Площа, га	Примітки
1	Природоохоронні ліси	кв. 12, вид. 5	8,2	Розташовані поблизу заказника
2	Водовідновні та водоохоронні ліси	кв. 15, вид. 3, 4	12,5	У прибережній захисній смузі
3	Ліси зі збереження рідкісних і червонокнижних видів	кв. 18, вид. 6	5,7	Зростають реліктові види рослин
4	Генетичні резервати	кв. 21, вид.	9,4	Виділені як ділянки з

	основних лісотвірних порід	2, 3		високоякісним насінням
5	Рекреаційно-оздоровчі ліси	кв. 8, вид. 1, 2	11,3	Інтенсивно використовуються для відпочинку
Разом			47,1	

Сертифіковані ліси слугуватимуть основою для економічно ефективного, екологічно відповідального та соціально орієнтованого ведення лісового господарства. Заготівля лісопродукції здійснюватиметься на ділянках, де управління ведеться з дотриманням принципів сталого, безперервного та раціонального лісокористування з урахуванням охорони навколишнього середовища, збереження біорізноманіття, а також прав і потреб працівників лісової галузі та місцевих громад.

1.2. Результати моніторингу соціальних і економічних впливів господарської діяльності Оникіївського надлісництва

Згідно наказу ДП «Ліси України» від 23.01.2024 року № 100 до філії «Оникіївське лісове господарство» ДП «Ліси України» приєднано філію «Долинське лісове господарство» ДП «Ліси України».

Наказом ДП «Ліси України» від 18.10.2024 року № 1823 (Про припинення філії «Оникіївське лісове господарство» ДП «Ліси України») прийнято рішення про припинення філії «Оникіївське лісове господарство» ДП «Ліси України» та передачу усієї документації, активів і пасивів до філії «Центральний лісовий офіс» ДП «Ліси України».

Згідно наказу ДП «Ліси України» від 01.01.2025 року № 6 до складу Оникіївського надлісництва філії Центральний лісовий офіс» ДП «Ліси України» увійшли лісництва бувших філії «Оникіївське лісове господарство» ДП «Ліси України», філії «Долинське лісове господарство» ДП «Ліси України», філії «Голованівське лісове господарство» ДП «Ліси України».

Короткі результати моніторингу проведеному у 2024 році наведено в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Короткі результати моніторингу в Оникіївському надлісництві

	Площа, га
Проведено лісовідновлення	106,2
Проведено лісорозведення	88,6
Природне поновлення	5,5
Створення лісових культур	194,8
Переведено у площу, вкриту лісовою рослинністю – лісовідновлення	226,9
Переведено у площу, вкриту лісовою рослинністю – лісорозведення	120,4
Природне поновлення	9,2
Проведено доглядів за лісовими культурами	2961,6
Зроблено доповнення лісових культур	663,8
Закладено плантацій новорічних ялинок	5,1
Зроблено підготовку гранту під лісові культури	245,6

Моніторинг свідчить про активну та комплексну лісогосподарську діяльність у Оникіївському надлісництві. Значні площі оброблено в рамках як лісовідновлення, так і лісорозведення. Особливо вражаючою є площа доглядів за культурами, що свідчить про довгострокову підтримку та турботу про стан молодих лісів. Роботи охоплюють як традиційні лісівничі заходи, так і комерційно-спеціалізовані напрямки (плантації ялинок).

1.3. Організація території в Оникіївському лісництві Оникіївського надлісництва

Територія Оникіївського лісництва організована відповідно до принципів раціонального лісоуправління та з урахуванням природно-кліматичних умов, лісорослинних особливостей і функціонального призначення лісів. Лісництво є структурним підрозділом Оникіївського лісгоспу, його площа поділена на квартали та виділи, які об'єднують ділянки

лісового фонду за певними ознаками (типами лісу, породним складом, віковою структурою, станом насаджень тощо).

У межах лісництва виділені різні категорії лісів відповідно до їх основного функціонального призначення:

- ✓ експлуатаційні ліси – переважно призначені для ведення лісогосподарської діяльності та отримання деревини;
- ✓ захисні ліси – розташовані на схилах, уздовж водотоків, виконують водо- та ґрунтозахисну функцію;
- ✓ ліси природоохоронного, наукового та історико-культурного значення – охоплюють території з особливою екологічною чи науковою цінністю;
- ✓ рекреаційні ліси – призначені для оздоровчого використання населення.

Організаційна структура передбачає чіткий поділ обов’язків між працівниками лісництва, ведення оперативного обліку, моніторинг стану лісових ресурсів та реалізацію заходів з лісовідновлення, охорони та захисту лісу. Для зручності управління територією використовуються лісовпорядні карти, плани рубок і лісокультурних робіт, що забезпечують ефективне і сталеве ведення лісового господарства.

РОЗДІЛ 2.
ОБ’ЄКТ, УМОВИ ТА МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДЖЕНЬ

2.1. Об’єкт досліджень

Система управління лісами в Україні ґрунтується на принципах екологічної безпеки та враховує вимоги міжнародних природоохоронних конвенцій. Основним нормативно-правовим актом у цій сфері є Лісовий кодекс України, а правові аспекти використання, відтворення та охорони лісових ресурсів регулюються також Земельним кодексом України і Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища».

Виконавчим органом, що реалізує державну політику у сфері лісового та мисливського господарства, є Державне агентство лісових ресурсів України (Держлісагентство). Його діяльність координується Кабінетом Міністрів України через Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів.

Оникіївське надлісництво є структурним підрозділом філії «Центральний лісовий офіс» ДП «Ліси України». Воно функціонує на підставі Положення про Надлісництво, затвердженого наказом філії № 44/36.4-1 від 03.01.2025 року.

Адреса контори надлісництва: 26244, Кіровоградська область, Новоукраїнський район, с. Оникієве, вул. Лісгоспна, 4.

Загальна площа лісогосподарських земель – 77 844,7222 га, що охоплює 14 лісництв (Бірківське, Вільховатське, Голованівське, Голочанське, Долинське, Ємилівське, Компаніївське, Кропивницьке, Новоукраїнське, Олександрівське, Оникіївське, Тишківське, Торговицьке, Червоно-Нерубаївське). В структуру також входить 1 нижній склад і 15 лісорозсадників загальною площею 37,95 га.

Станом на 01.01.2025 року в надлісництві працює 214 осіб, серед яких:

- 28 керівників,
- 104 спеціалісти,
- 82 робітники.

Підприємство має достатню матеріально-технічну базу, сучасне програмне забезпечення та кваліфікований персонал для ефективного ведення лісового господарства.

Основні напрямки діяльності надлісництва є:

- ведення лісового господарства та лісовідновлення;
- охорона, захист та раціональне використання лісів;
- підвищення продуктивності та заміна низькопродуктивних насаджень;
- заліснення малопродуктивних земель;
- розвиток лісонасіннєвої справи та лісових розсадників;
- охорона лісів від пожеж, хвороб, шкідників і незаконних рубок;
- мисливське господарство, контроль полювання та біотехнічні заходи;
- організація лісозаготівельних робіт і механізація виробництва;
- виконання виробничих і фінансових планів;
- популяризація лісозбереження, просвітницька робота з населенням;
- співпраця з науковими, екологічними та громадськими організаціями;
- вирішення соціально-економічних питань громад, охорона праці;
- торговельна діяльність у сфері лісових ресурсів;
- сертифікація продукції, маркування та дотримання законодавства.

Оникіївське надлісництво філії «Центральний лісовий офіс» ДП «Ліси України» здійснює свою діяльність на території всієї Кіровоградської області, охоплюючи чотири адміністративні райони: Голованівський, Новоукраїнський, Кропивницький та Олександрійський. Зона обслуговування надлісництва включає 40 об’єднаних територіальних громад, серед яких: Маловисківська, Новоукраїнська, Соколівська, Тишківська, Катеринівська, Смолінська, Ганнівська, Помічнянська, Піщанобрідська, Добровеличківська, Мар’янівська, Злинська, Надлацька, Новоархангельська, Підвисоцька, Рівнянська, Глодоська, Бабанська, Новомиргородська, Олександрівська, Бобринецька, Великосеверинська, Первозванівська, Компаніївська, Петрівська, Кетрисанівська, Долинська, Гурівська, Суботцівська, Аджамська, Новгородківська, Устинівська, Кропивницька, Голованівська, Благовіщенська,

Гайворонська, Завалівська, Вільшанська, Перегонівська та Побузька.

Ліси мають важливе значення для економічного розвитку області, виступаючи джерелом ресурсів для численних галузей господарства та забезпечуючи сприятливі умови для життя населення. Лісові ресурси включають деревину, технічну сировину, харчові та кормові продукти. Водночас ліси виконують важливі екологічні функції, зокрема водоохоронну, протиерозійну, санітарно-гігієнічну, оздоровчу та рекреаційну. Вони сприяють покращенню водного балансу територій та підвищенню врожайності сільськогосподарських культур.

У поєднанні з іншими природними ресурсами, лісові ресурси є складовою частиною продуктивних сил держави, відіграючи важливу роль у забезпеченні економічного розвитку, задоволенні соціальних потреб та виступаючи засобом і предметом праці.Ліси визнані національним багатством, що підлягає державній охороні, і реалізують численні функції – від екологічних до естетичних і виховних.

Уся господарська діяльність надлісництва ведеться відповідно до чинного законодавства України та має на меті підвищення продуктивності й якісного стану лісів, збереження та посилення їх захисних функцій. Негативного впливу на довкілля в результаті господарської діяльності не зафіксовано.

Ділянки лісового фонду не піддаються шкідливому впливу від промислових і сільськогосподарських об’єктів, а також не страждають від надмірного рекреаційного навантаження чи високої щільності диких тварин.

Незначну шкоду екосистемам завдає лише розвинена автомобільна мережа, яка призводить до запиленості, загазованості повітря та потрапляння в навколишнє середовище шкідливих речовин. На території, що перебуває у віданні надлісництва, відсутні землі, забруднені радіонуклідами або вибухонебезпечними предметами.

Загалом, економічна ситуація в регіоні функціонування надлісництва стабільна та не викликає занепокоєння.

2.2. Ґрунтово-кліматичні та лісорослинні умови

Територія діяльності Оникіївського надлісництва розташована в межах центральної частини України, що характеризується помірно-континентальним кліматом. Для регіону притаманні тепле літо, помірно холодна зима, відносно тривалий вегетаційний період і нерівномірний розподіл опадів протягом року.

Середньорічна температура коливається в межах +8,0…+9,0°C, а річна кількість опадів становить близько 450–550 мм, переважно у весняно-літній період. Вітровий режим помірний, переважають північно-західні та південно-західні вітри.

Ґрунтовий покрив представлений переважно:

- чорноземами звичайними та вилуженими – найбільш родючі ґрунти, що сприятливі для росту деревних порід;
- сірими лісовими ґрунтами – легші за механічним складом, із вищою кислотністю;
- дерново-підзолистими та лучно-болотними ґрунтами - зустрічаються на низинних ділянках і у знижених формах рельєфу.

У межах надлісництва сформувалися різноманітні типи лісорослинних умов, що дає змогу вирощувати широкий спектр деревних порід. Основними лісоутворюючими породами є:

- ✓ сосна звичайна - на супіщаних і легких суглинках;
- ✓ дуб звичайний – на глибоких родючих ґрунтах, переважно чорноземного типу;
- ✓ граб звичайний, ясен, клен – як супутні породи в мішаних насадженнях;
- ✓ акація біла (робінія) – активно використовується для заліснення еродованих і піщаних ділянок.

У лісовій рослинності також представлені чагарникові яруси, такі як ліщина, терен, бузина, шипшина, ожина та інші.

Біорізноманіття регіону підтримується завдяки сприятливим кліматичним умовам, різноманітному рельєфу та вологозабезпеченості

території, що створює належні умови для відтворення, росту і природного поновлення лісів.

2.3. Методика проведення досліджень

У рамках програми кваліфікаційної роботи за обраною темою дослідження було передбачено:

- опрацювання й аналітичне узагальнення літературних джерел, що стосуються тематики дослідження;
- вивчення лісокультурного фонду Оникіївського лісництва;
- аналіз процесів створення лісових культур та їх специфіки;
- закладання пробних площ у лісових насадженнях із подальшим проведенням їх детальної таксаційної оцінки;
- узагальнення практичного досвіду створення лісових культур на землях запасу.

Збір вихідних даних включав ознайомлення з картографічними матеріалами та таксаційною документацією підприємства, що доповнювався натурним обстеженням лісових ділянок і закладенням пробних площ.

Таксація лісових насаджень проводилася шляхом поєднання окомірного методу з вибірковою вимірювальною та переліковою таксацією. Отримані дані використовувалися для формування повної таксаційної характеристики виділів. Для уточнення запасів деревини на 1 гектар при окомірній таксації, а також для визначення відносної повноти при вибірковій таксації, застосовувалися табличні дані зі «Лісотаксаційного довідника».

РОЗДІЛ 3.
РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ

3.1. Стан та динаміка земель лісогосподарського призначення

Лісові ділянки Оникіївського лісництва використовуються в господарській діяльності раціонально та результативно. Це підтверджується зменшенням частки територій, не вкритих лісовою рослинністю, з 10,4 % до 6,7 %, а також покращенням середніх таксаційних характеристик.

Структура розподілу площі лісового фонду за категоріями лісових ділянок представлена у вигляді діаграми на рисунку 3.1.

Питома вага сосни звичайної залишилася стабільною порівняно з попереднім лісовпорядкуванням, тоді як частка дуба звичайного зросла на 3,8 %. Наявність на площі 31,2 га низькобонітетних насаджень (5 клас бонітету і нижче) пояснюється наявністю стиглих і перестійних деревостанів тополі, верби та інших порід, що зростають на еродованих ґрунтах і схилах балок та ярів, а також прийняттям до складу лісгоспу низькопродуктивних ділянок від інших землекористувачів.

Площа основних груп порід, вкритих лісовою рослинністю, суттєво зросла. Так, хвойні насадження збільшилися на 40,3 га, твердолистяні – на 995,2 га, водночас м’яколистяні породи зменшились на 9,2 га.

Насадження з повнотою 0,3–0,4 займають 50,9 га. Їх присутність зумовлена наявністю малопродуктивних лісів на еродованих територіях і ділянках, які були передані лісгоспу від інших користувачів.

Площа насаджень, де переважають породи, що не відповідають типовим умовам лісу, становить 909,0 га, або 5,9 % від загальної площі, вкритої лісовою рослинністю.

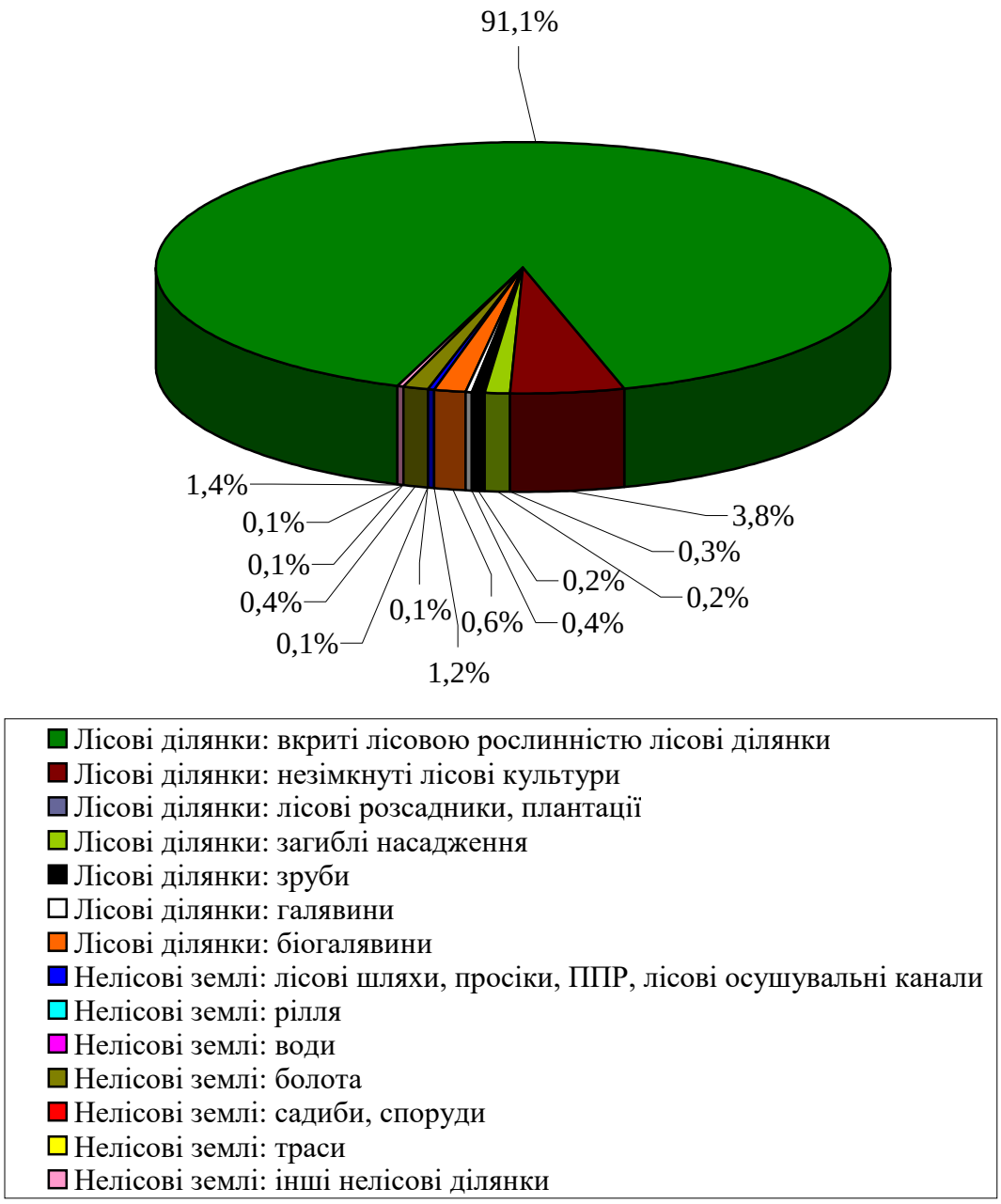

Рис. 3.1. Розподіл загальної площі лісового фонду за категоріями лісових ділянок

Розподіл деревних порід за віковими групами відрізняється від оптимального: площа молодняків на 10,2 % менша за рекомендовану, а стиглих лісостанів – на 5,1 % більша. Водночас частка середньовікових і пристигаючих насаджень наближена до оптимальних значень.

У період 2020–2024 років площа територій, вкритих лісовою рослинністю, зросла на 1039,9 га (на 7,3 %), а загальний запас деревини збільшився на 190,86 тис. м³ (на 7,6 %). Такі зміни зумовлені лісозаготівлею,

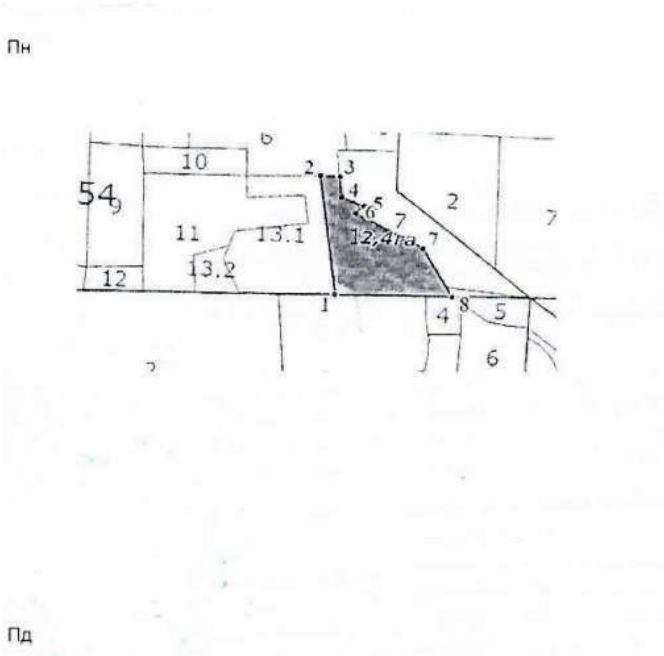
залісненням вільних ділянок, переведенням незімкнутих культур у вкриті лісом території, а також природним розвитком насаджень.

Стиглі деревостани збільшилися на 670,9 га і 161,86 тис. м³, що становить приріст у 32,2 % та 34,7 % відповідно. Із цього обсягу площа експлуатаційного фонду зросла на 177,5 га, а запас — на 30,19 тис. м³ (відповідно на 27,4 % і 15,2 %). Основними чинниками змін стали природне зростання деревостанів і виконання господарських заходів у межах ревізійного періоду.

3.2. Лісівничо-таксаційна характеристика об’єктів дослідження

Пробна площа № 1

Розташована в кварталі 54, виділі 13 Оникіївського лісництва Оникіївського надлісництва. Площа виділу становить 2,4 га.

Журнал зйомки ділянки		
Позначення сторін	Азимут	Довжина сторін, м
План схема додається		
1-2	ПНЗ 9° 53'	215,4
2-3	ПНС 86°46'	31,9
3-4	ПДС7°49'	39
4-5	ПДС 69°53'	39
5-6	ПДЗ 38°51'	18,5
6-7	ПДС63°58'	126,7
7-8	ПДС32°35'	98,6
8-1	ПДЗ87°21'	192,2

Рис. 3.2. Проект лісових культур промислових плантацій на весну

Категорія лісокультурної площі зруб 2023 року, склад насадження до рубки 8Яз2Дз+Клг, стан очистки задовільний, кількість пнів на 1 га 376 шт.

Ділянка має рівнинний рельєф. Ґрунти представлені свіжими важкосуглинистими чорноземами із середнім рівнем задерніння. У складі ґрунтового покриву переважають такі рослини: чистотіл звичайний (*Chelidonium majus* L.), купина (*Polygonatum* Mill.), кропива дводомна (*Urtica dioica* L.), анемона дібровна (*Anemone nemorosa* L.) та конвалія звичайна (*Convallaria majalis* L.). Лісорослинні умови відповідають типу Д2, тип лісу – Д2КЛД.

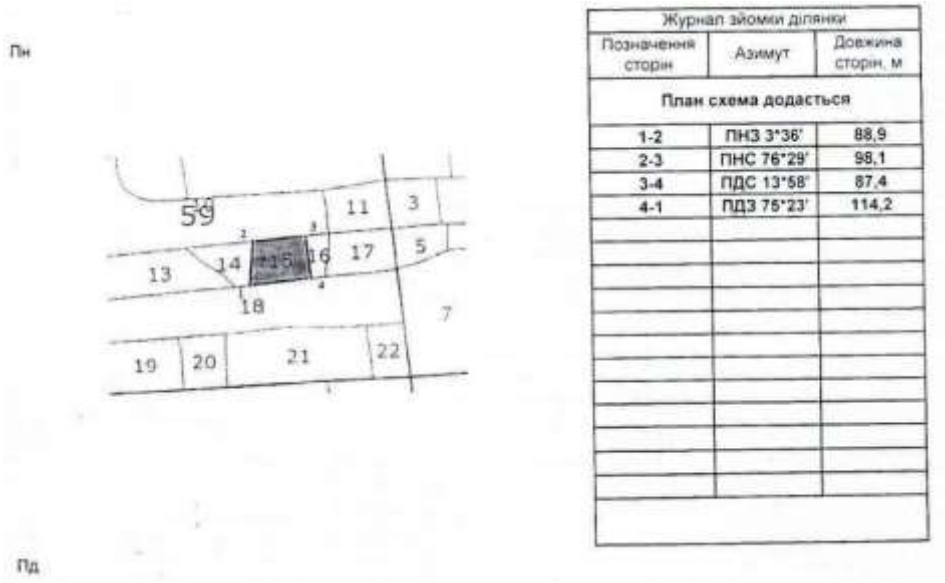
Передпосадкова підготовка ґрунту була проведена восени механізованим способом за допомогою трактора ПКЛ-70 з плугом. Обробіток здійснено на глибину 25 см з міжряддям 4 м. До початку посадкових робіт виконано прибирання порубочних залишків і видалення небезпечних дерев у 20-метровій захисній зоні. Догляд за посадками проводився вручну. В якості садивного матеріалу використовували однорічні сіянці ясена звичайного. Посадка здійснювалась за схемою 4 × 0,6 м з щільністю 4167 садивних місць на гектар; загалом висаджено 10 000 сіянців. Схема змішування: 10Яз.

План догляду за культурами передбачав ручну прополку в рядках у такій кількості: у 2025 році – 5 разів, у 2026 – 4 рази, у 2027 – 3, у 2028 – 2, у 2029 – 1 раз. Переведення ділянки до категорії земель, вкритих лісовою рослинністю, заплановано на 2033 рік.

Усі підготовчі заходи (засипка виїмок, очищення лісосіки, маркування та огородження травмонебезпечних ділянок, облаштування місць відпочинку тощо) виконувалися відповідно до вимог техніки безпеки перед початком лісокультурних робіт.

Пробна площа № 2

Розташована в кварталі 59, виділі 15 Оникіївського лісництва Оникіївського надлісництва. Площа ділянки становить 0,9 га.

Журнал зйомки ділянки		
Позначення сторін	Азимут	Довжина сторін, м
План схема додасться		
1-2	ПНЗ 3°36'	88,9
2-3	ПНС 76°29'	98,1
3-4	ПДС 13°58'	87,4
4-1	ПДЗ 75°23'	114,2

Рис. 3.3. Проект лісових культур промислових плантацій

Категорія лісокультурної площі зруб 2023 року, склад насадження до рубки 10Дз, стан очистки задовільний, кількість пнів на 1 га 555 шт.

Ділянка характеризується рівнинним рельєфом. Ґрунти представлені свіжими важкосуглинистими чорноземами із середнім рівнем задерніння. У складі ґрунтового покриву зустрічаються такі види рослин: чистотіл звичайний (*Chelidonium majus* L.), купина (*Polygonatum* Mill.), кропива дводомна (*Urtica dioica* L.), анемона дібровна (*Anemone nemorosa* L.) та конвалія звичайна (*Convallaria majalis* L.). Тип лісорослинних умов – Д2, тип лісу – Д2КЛД.

Передпосадкова підготовка здійснювалася восени механізованим способом із використанням трактора ПКЛ-70 у комплекті з плугом. Ґрунт оброблявся на глибину 25 см з інтервалом між борознами 3 метри. До посадки проведено очищення території від порубкових залишків та видалено аварійні дерева в межах 20-метрової охоронної зони. Усі догляди за культурами виконувалися вручну. Як садивний матеріал використовували жолуді дуба звичайного. Посадка проводилася за схемою 3 × 0,6 м, із щільністю 5556 садивних місць на гектар. Загалом на ділянці висаджено 5000 жолудів. Схема змішування – 10Дз.

Планові заходи з догляду передбачають ручове прополювання у рядах за роками: у 2025 – п’ять разів, у 2026 – чотири, у 2027 – три, у 2028 – два, у

2029 – один раз. Переведення ділянки до категорії земель, вкритих лісовою рослинністю, заплановане на 2032 рік.

Комплекс підготовчих заходів (засипання виїмок, очищення лісосіки, маркування та огородження небезпечних зон, облаштування місць для відпочинку тощо) був виконаний з дотриманням вимог техніки безпеки перед початком лісокультурних робіт.

3.3. Особливості створення і вирощування лісових культур в Оникіївському лісництві

Лісові насадження, створені шляхом посадки, вважаються найнадійнішим та найефективнішим способом вирощування лісових культур. Метод висаджування садивного матеріалу має низку переваг порівняно з прямим посівом насіння:

- скорочення строків формування повноцінних лісових культур;
- висока приживлюваність і активне зростання молодих рослин;
- краща стійкість саджанців до несприятливих погодних умов;
- ефективніше використання вологи та поживних речовин ґрунту;
- значно менші обсяги насіння (у 5–7 разів менше), необхідного для створення лісових культур.

В Оникіївському лісництві для створення лісових культур використовують як дрібні сіянці, так і більш розвинені саджанці. Завдяки сформованій кореневій системі, такі рослини вже в перші роки життя здатні ефективно конкурувати з трав’яною рослинністю, що знижує потребу в інтенсивному догляді. Додатковою перевагою є можливість рівномірного розміщення рослин на площі, що сприяє якіснішому догляду та формуванню рівномірного насадження.

Для висаджування лісових культур застосовують різноманітний посадковий матеріал: сіянці віком від 1 до 3 років, саджанці різного віку, а в окремих випадках – зимові стеблові живці. Висока якість посадкового

матеріалу є обов’язковою вимогою й визначається такими показниками, як висота, діаметр кореневої шийки, довжина кореневої системи, а також зовнішні морфологічні ознаки.

Після доставки посадковий матеріал на лісокультурній ділянці відразу ж прикопують у місцях, захищених від сонця та вітру. При викопуванні і сортуванні посадкового матеріалу категорично забороняється зберігати або висаджувати рослини з будь-якими ознаками підсихання кореневої системи, оскільки це призводить до зниження їх приживлюваності та уповільнення росту.

Підготовка посадкового матеріалу до висаджування включає обрізку довгих і пошкоджених коренів, а також обробку кореневих систем у земляній або торф’яній бовтанці з додаванням стимуляторів росту. Найкращим часом для посадки вважається весна, коли ґрунт має оптимальну вологість і температуру, а коренеутворювальна активність рослин максимально висока. В цей період рослини швидше адаптуються після пересадки, ранки на коренях гояться швидше, і активно відростають бічні корінці. Ідеальний строк весняної посадки сіянців і саджанців – початок активної вегетації, до розпускання бруньок і старту росту коренів. Осіння посадка також можлива, але її рекомендується проводити після здерев’яніння пагонів і формування бруньок.

Глибина посадки залежить від типу ґрунту, виду посадкового матеріалу, строків посадки та біологічних особливостей рослин. На важких і вологих ґрунтах садивний матеріал розміщують дрібніше, заглиблюючи кореневу шийку на 1–2 см, тоді як на легких, свіжих піщаних ґрунтах її заглиблюють на 3–4 см.

В Оникіївському лісництві створення лісових культур здійснюється механізованими, автоматизованими та ручними методами. Для механізованої посадки застосовують лісосадильні машини МЛУ-1, МЛ-1, ЛМД-21, СЛП-2 та інші. Автоматизований спосіб передбачає висаджування сіянців без саджальників із використанням лісосадильної машини МЛА-1А та

лісосадильних пристроїв ПЛА-1А, що монтуються на плуг ПКЛ-70. При ручній посадці використовують такі інструменти, як меч Колесова, лопату та інші.

Рис. 3.4. Висаджування однорічних сіянців ясена звичайного під меч Колесова

Висів насіння для створення лісових культур почали застосовувати значно раніше, ніж метод посадки, наслідуючи природне насіннєве поновлення лісу. Цей спосіб має ряд переваг у порівнянні з посадкою: не потребує створення лісових розсадників; технологія посіву є простішою; коренева система рослин не зазнає механічних пошкоджень і деформацій, що робить такі насадження більш стійкими до несприятливих природних і антропогенних чинників.

Успішність посіву значною мірою залежить від ряду факторів: наявності і оптимального поєднання екологічних умов (тепла, вологи, світла, аерації, родючості ґрунтів тощо); способу і якості обробітку ґрунту; регулярності і ретельності агротехнічних доглядів за культурами; ступеня розвитку надґрунтового живого покриву на ділянці тощо. Крім того, при посіві характерна висока витрата насіння на одиницю площі, необхідність тривалих і уважних агротехнічних заходів, відсутність гарантії отримання достатньої

кількості сходів, а також обмежена кількість ділянок з відповідними лісорослинними умовами для застосування посівного методу.

Дослідження, проведені в Оникіївському лісництві, показали, що основним фактором проростання насіння є вологість верхнього шару ґрунту. При достатній вологості насіння проростає вже протягом перших двох днів, а для дружного проростання на піщаних і супіщаних ґрунтах необхідна вологість субстрату на рівні 60–80 % повної вологоємності. Оптимальна температура для проростання насіння становить +20…+25 °С (мінімальна – +6…+8 °С). Після появи сходів, крім тепла, вологи і повітря, для подальшого росту молодих рослин необхідні світло та достатній вміст мінеральних поживних речовин у ґрунті. Успішні посіви можливі в регіонах з кількістю опадів від травня до серпня не менше 240 мм, при цьому опади мають бути рівномірно розподілені по місяцях. Відсутність цих необхідних екологічних умов часто є причиною невдалого посіву лісу.

Оптимальним часом для посіву є рання весна, хоча можливі й осінні посіви, при яких сходи з’являються швидко і дружно, але існує ризик пошкодження насіння гризунами і заморозками.

Створення лісових культур дуба звичайного в Оникіївському лісництві проводили стрічковим способом за схемою 3х0,6 м з кількістю садивних місць 5556 на гектар, загалом 5000 посадкових місць (рисунок 3.5).

Рис. 3.5. Створення лісових культур дуба звичайного в Оникіївському лісництві

Успішність росту та продуктивність лісових культур залежать не лише від ефективності заходів зі створення насаджень, а й від правильного догляду, особливо у молодому віці, коли лісові культури можуть пригнічуватися трав'янистим покривом, м'яколистяними породами та чагарниками. Головним завданням доглядів є забезпечення сприятливих екологічних умов для розвитку лісових культур і скорочення часу їх повного вирощування.

Цього досягають завдяки проведенню агротехнічних та лісівничих доглядів у ранні роки, які дають змогу регулювати водний, повітряний, тепловий і поживний режими ґрунту, а також мікроклімат приземних шарів атмосфери і освітленість культур.

Агротехнічний догляд – це сукупність заходів, спрямованих на покращення приживлюваності, збереження та зростання лісових культур шляхом розпушування ґрунту, знищення бур'янів і звільнення рослин від засипання землею. Розпушування допомагає зменшити випаровування вологи, покращити поглинання атмосферних опадів, збільшити аерацію та знизити щільність ґрунту, що сприяє поліпшенню його структури та підвищенню мікробіологічної активності. Видалення трав'янистої рослинності запобігає заглушенню культур і знижує витрати вологи та поживних речовин у ґрунті. До агротехнічних заходів належать:

- ✓ виправлення сіянців і саджанців після механізованої посадки, а також у разі пошкоджень через вимерзання, розмиви, видування або засипання піском;
- ✓ розпушування ґрунту з одночасним знищенням трав'янистої рослинності, кореневих відводків і порослі небажаних порід у рядах і міжряддях, а при частковому догляді – у борознах, смугах та майданчиках;
- ✓ скошування трав'янистої рослинності у рядах і міжряддях культур;
- ✓ суцільне або вибіркове застосування гербіцидів та арборицидів для боротьби з небажаною трав'янистою та деревно-чагарниковою рослинністю.

Найважливішим видом агротехнічного догляду є розпушування ґрунту і контроль трав'янистої рослинності. Вибір конкретного методу залежить, перш за все, від способу обробітку ґрунту.

Відновлення лісів у Оникіївському лісництві, площі та стан насаджень віком до 20 років, які відновилися природним шляхом, наведені у таблиці 3.1. У молодняках до 10 років переважають насадження акації білої та ясена звичайного, які ростуть на зрубах відповідних порід.

Таблиця 3.1

Площа врахованих лісовпорядкуванням незімкнутих лісових культур та їхній стан, га

Головна порода	Площа створених лісових культур	В тому числі:				
		добрий стан		задовільний стан	незадовільний стан (приж. 25,1-49,9%)	загиблі (списані лісгоспом та виявлені лісовпорядкуванням)
		1 клас якості	2 клас якості	3 клас якості		
1. Лісові культури ревізійного періоду						
1.1. Лісовідновлення						
Дуб звичайний	292,0	60,0	227,2	4,8		
Ясен звичайний	156,5	19,4	128,1	9,0		
Разом	448,5	79,4	355,3	13,8		
1.2.Лісорозведення						
Сосна звичайна	3,0			3,0		
Дуб червоний	36,7	25,1		11,6		
Дуб звичайний	28,7		15,6	13,1		
Акація біла	111,3	73,8	29,2	8,3		
Горіх грецький	1,0		1,0			
Горіх чорний	13,0		7,0	6,0		
Разом:	193,7	98,9	52,8	42,0		
Всього	642,2	178,3	408,1	55,8		
2. Лісові культури попереднього ревізійного періоду (до 20 років)						
2.1. Лісовідновлення						
Дуб звичайний	6,6					6,6
Разом	6,6					6,6

Площі незімкнутих лісових культур та лісових ділянок віком до 20 років, які були переведені у вкриті лісовою рослинністю, наведені у таблицях 3.2.

Таблиця 3.2

Площа лісових культур, переведених у вкриті лісовою рослинністю лісові ділянки, у віці до 20 років та їхній стан, га

Головна порода	Загальна площа	В тому числі:					
		класи якості				незадовільні	загиблі (списані л-пом і виявлені л/в)
		1	2	3	разом		
1. Лісові культури ревізійного періоду							
1.1. Лісовідновлення							
Дуб звичайний	298,6	14,0	236,0	45,3	295,3	3,3	
Ясен звичайний	63,7	5,5	52,1	6,1	63,7		
Разом	362,3	19,5	288,1	51,4	359,0	3,3	
1.2. Лісорозведення							
Дуб червоний	123,6		92,1	31,5	123,6		
Дуб звичайний	63,1		47,0	16,1	63,1		
Ясен звичайний	5,5		5,5		5,5		
Акація біла	181,1		145,7	35,4	181,1		
Горіх чорний	8,9		8,9		8,9		
Разом	382,2		299,2	83,0	382,2		
Усього	744,5	19,5	587,3	134,4	741,2	3,3	
2. Лісові культури минулого ревізійного періоду (до 20 років)							
2.1. Лісовідновлення							
Сосна кримська	17,0		1,1		1,1	15,9	
Сосна звичайна	2,2	0,5	1,7		2,2		
Ялина європейська	0,5		0,5		0,5		
Дуб червоний	6,4		6,4		6,4		
Дуб звичайний	749,0	28,4	453,5	244,2	726,1	22,9	
Ясен звичайний	175,5	4,5	167,8	3,2	175,5		
Акація біла	41,1		30,6	10,5	41,1		
Вільха чорна	0,5		0,5		0,5		
Горіх чорний	3,6	0,9	2,7		3,6		
Разом	995,8	34,3	664,8	257,9	957,0	38,8	
2.2. Лісорозведення							
Сосна кримська	5,2	0,8	4,0	0,4	5,2		
Сосна звичайна	4,0		3,9	0,1	4,0		
Ялина європейська	0,2		0,2		0,2		
Дуб червоний	0,7			0,7	0,7		
Дуб звичайний	147,8		133,6	14,2	147,8		
Ясен звичайний	7,5		7,5		7,5		
Клен гостролистий	44,8		44,8		44,8		
Акація біла	151,4		84,9	62,2	147,1	4,3	
Разом	361,6	0,8	278,9	77,6	357,3	4,3	
Усього:	1357,4	35,1	943,7	335,5	1214,3	43,1	

Незімкнуті лісові культури доброго та задовільного стану становлять 100 %, тоді як лісові ділянки, переведені у вкриті лісовою рослинністю, доброго та задовільного стану становлять 99,5 %, а незадовільного – 0,5 %.

Головними причинами незадовільного стану лісових культур були засуха та відсутність або несвоєчасне проведення лісівничих доглядів.

У лісгоспі функціонують постійні розсадники площею 8,4 га, які повністю задовольняють потреби у посадковому матеріалі (рис. 3.6). Продуктивна площа цих розсадників становить 2,4 га, а середня щорічна кількість вирощених сіянців за останні два роки складає близько 398 тисяч штук. Крім того, у лісгоспі діє тепличне господарство площею 370 м², де щорічно вирощується 104,3 тисячі сіянців.

Рис. 3.6. Постійний розсадник в Оникіївському лісництві

Головними причинами розбіжностей між фактичним і плановим виходом є ураження сіянців хворобами та шкідниками, недостатній обсяг агротехнічних доглядів, а також недоотримання потрібної кількості мінеральних і органічних добрив. Вирощування селекційного посадкового матеріалу в лісгоспі не здійснюється.

Важливою складовою догляду є заходи з лісозахисту. Під час проведеного дослідження виявлено найбільші осередки масового розмноження таких лісових шкідників, як дубовий похідний шовкопряд та ранньо-весняний

комплекс листогризучих комах. Динаміка поширення шкідників і хвороб лісу за період 2021–2024 роки наведена в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

Динаміка осередків шкідників і хвороб лісу в Оникіївському лісництві за 2021 – 2024рр.

Види шкідників і хвороб	Площа осередків, га					
	на початок періоду	виникли знову	ліквідовано	затухло	залишок осередків	
					усього	в тому числі потребують заходів боротьби
Дубовий похідний шовко.	896,0		40,0	856,0		
Ранньо-весняний комплекс листогризучих (дубова зелена листовійка, зимовий п'ядун)	310,0		35,0	275,0		
Стовбурні гнилі	403,1	1627,4	581,2		1449,3	1449,3
Поперечний рак дуба	69,8	597,2	287,9		379,1	379,1
Рак морозобійний		19,0			19,0	19,0
Бактеріальний рак ясена	9,6	2062,9			2072,5	2072,5
Трутовик дубовий		31,3	12,6		18,7	18,7
Трутовик несправж. дубовий	6,0		2,6		3,4	3,4
Трутовик несправ. осиковий		4,5			4,5	4,5
Трутовик несправжній	1,4		1,4			
Коренева губка	0,7	35,3			36,0	36,0
Омела австрійська		2,6			2,6	2,6
Всихання гілок хвойних пор.		1,7			1,7	1,7
Всихання гілок листяних пор		2,0			2,0	2,0
Разом	1696,6	4383,9	960,7	1131,0	3988,8	3988,8

Найпоширенішими хворобами лісу були стовбурні гнилі листяних порід та бактеріальний рак ясена. Заплановані на період ревізії лісозахисні заходи виконувалися підприємством з урахуванням наявних осередків шкідників і хвороб, а також загрози для лісових насаджень.

Ефективність проведених заходів полягає у ліквідації осередків дубового похідного шовкопряда та шкідників ранньо-весняного комплексу листогризучих на площі 75,0 га. Для лісогосподарських робіт першочергово відбиралися насадження, уражені хворобами та шкідниками.

З метою своєчасного виявлення осередків шкідників і хвороб лісу лісгосп здійснював лісопатологічні обстеження та застосовував біологічні методи боротьби.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ ВИРОБНИЦТВУ

1. Для створення лісових культур в Оникіївському лісництві Оникіївського надлісництва використовуються ефективні методи посадки садивного матеріалу, що забезпечує високу приживлюваність і швидке зростання лісових насаджень.
2. Важливим аспектом є своєчасна підготовка посадкового матеріалу та правильна технологія посадки, що сприяє успішному приживанню і розвитку культур. Посів насіння також застосовується, але має свої обмеження, зокрема високі витрати насіння та залежність від екологічних умов.
3. Догляди за лісовими культурами, особливо у молодому віці, є ключовими для забезпечення їхнього сталого росту, що досягається через агротехнічні заходи – розпушування ґрунту, боротьбу з бур’янами, внесення добрив.
4. Відсутність належного догляду, засуха та хвороби є основними причинами зниження якості та продуктивності лісових насаджень. Лісозахисні заходи підприємства дозволяють ефективно контролювати шкідників і хвороби, що позитивно впливає на стан лісових культур.
5. Наявність власних розсадників і тепличного господарства забезпечує лісгосп необхідним посадковим матеріалом.

Пропозиції:

1. Посилити контроль за агротехнічними доглядами, особливо у перші роки росту лісових культур, щоб запобігти пригніченню молодих насаджень трав’янистою рослинністю та шкідниками.
2. Розширити використання сучасних методів біологічного захисту лісу, зокрема підвищити ефективність застосування штучних гнізд для природних ворогів шкідників.
3. Забезпечити регулярне оновлення і модернізацію обладнання для механізованої посадки та догляду за культурами.

4. Проводити більш активне впровадження добрив і мінеральних підживлень для покращення росту і стійкості лісових насаджень.
5. Поглибити дослідження впливу кліматичних факторів на успішність посіву і посадки для оптимізації термінів та методів лісокультурних робіт.
6. Розглянути можливість впровадження селекційного вирощування садивного матеріалу для покращення якості лісових культур.
7. Посилити інформаційну роботу серед персоналу щодо важливості своєчасних і якісних доглядів, а також заходів лісозахисту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бойко В. В. Лісове господарство України: навч. посібник. К.: Видавництво «Основа», 2018. 320 с.
2. Гаврилюк С. П. Лісові культури: основи технології створення і догляду / С.П. Гаврилюк. Львів: Лісова академія, 2017. С. 45–78.
3. Державні стандарти на садивний матеріал лісових культур: ДСТУ 4402-2005. Київ, 2019. 56 с.
4. Коваленко О.М. Методи створення лісових культур. Харків: Лісгосп, 2020. С. 12–49.
5. Лісівничі технології: навчальний посібник / За ред. І.І. Петрова. К.: Наукова думка, 2016. 284 с.
6. Матвєєв В.В. Агротехніка лісових культур. Дніпро: Промінь, 2015. С. 105–142.
7. Науково-практичні основи лісозахисту / За ред. А.П. Іванова. Київ: Ліспром, 2019. 198 с.
8. Охорона лісів від шкідників та хвороб / Під ред. М.С. Ткаченка. Львів: Лісова справа, 2018. С. 89–120.
9. Петров І.І. Посадковий матеріал лісових культур: вирощування і оцінка якості. К.: Видавництво НУБіП, 2017. 132 с.
10. Природне поновлення лісу та його регулювання / Колектив авторів. Харків: Лісництво, 2020. С. 24–56.
11. Руденко С.М. Лісокультурні роботи: методичні рекомендації. Чернігів: Чернігівський держуніверситет, 2016. 64 с.
12. Сидоренко В.П. Біологічні методи захисту лісу. К.: Академія, 2018. С. 33–71.
13. Технології створення і догляду за лісовими культурами / За ред. Л.В. Марченко. Одеса: Лісова справа, 2019. 210 с.
14. Устименко М.О. Лісівництво: підручник. К.: Вища школа, 2021. 348 с.

15. Федоренко І.П. Вплив кліматичних факторів на лісові культури. Львів: Лісова академія, 2017. С. 50–79.
16. Харченко Ю.В. Вирощування лісового садивного матеріалу. Дніпро: Промінь, 2020. 176 с.
17. Чорновол В.С. Лісокультурні технології в умовах сучасного клімату. К.: Наукова думка, 2022. 240 с.
18. Шевченко Н.М. Лісозахисні заходи у лісовому господарстві. Харків: Лісгосп, 2019. С. 99–135.
19. Яковенко О.В. Основи лісового господарства України. К.: Видавництво НУБіП, 2018. 200 с.
20. Ющенко Г.М. Лісові культури: екологія, технології, захист. Львів: Лісова справа, 2021. 264 с.